

Zaman Gazetesi

13.09.2011

Herkül Millas

Büyük toplumsal bir krizi hiç yaşamadan ölmek de var, böyle bir deneyimi yakından görme "şansına" ermek de.

Babam, örneğin, neler izlemedi ki: İki dünya savaşını, Balkan savaşını, bir imparatorluğun çöküşünü, sürgünleri, kıyımları. Düne kadar benim bu alanda deneyimim çok sınırlıydı. Ancak Yunanistan'da son iki yılda yaşadıklarım çok ilginç, çok öğretici ve tabii çok üzücü. Krizle yozlaşma nasıl gelir, nasıl yayılır, nasıl bir yaşam biçimine dönüşür ve sonunda dengelerini tam olarak kaybetmeyenler nasıl marjinalleşir, nasıl azınlık ve "öteki" sayılıp yalnızlaşır?..

Ekonomik krizi aşmak için gerekli görülen önlemlere karşı çıkanlar, yani hemen hemen bütün toplum, bir kısır döngünün içinde: Yapısal değişiklikler olmazsa kriz aşılamıyor; yapısal değişiklikler, en azından bir süre için, birçok kimsenin hayatını olumsuz etkiliyor; bunu pek çok kimse istemiyor; direniyorlar ve değişiklikler gerçekleşmiyor; kriz derinleşiyor; daha sert önlemler gerekiyor, direniş de artıyor! Bu aynı anda bir güvensizlik krizidir. Panik içinde insanlar -ve en başta siyasiler- uzun süreli ve geneli kapsayacak biçimde düşünmek yerine, çökmüş olana, yıkımı getirmiş olan alışkanlıklara sarılıyorlar. Avrupa Birliği eli açık davrandı, sistemi kurtarmak için önerilerde bulundu. Ayak sürüyen topluma nihayet (6 Eylül'de) son ihtarı verdi: Ya yaparsın ya kendi haline bırakırız! Şimdi merakla yapılacakları bekliyorum.

KRİZİN ÖTEKİ YÜZÜ

Bu karamsar ortamda iki ölümü sembolik bir işaret gibi algılayanlar oldu. Biri hukukçu ve yazar Nikos Themelis. 1947'de Atina'da doğdu ve geçenlerde, 20 Ağustos'ta kanserden öldü. 1982-1995 arasında Kostas Simitis'in danışmanıydı. Yunanistan en dengeli dönemini biraz bu adama borçlu herhalde. Ama yayınladığı romanlar ile de ün yaptı. Yazdıklarıyla iç dünyasının zenginliğini bizimle paylaştı. İki romanı, Arayış (2002) ve Yıkılış (2005) Türkçe olarak da yayımlandı. Ülkesinin acı halini gördükten sonra öldü; kaçmak istercesine. Ölümünü herkes büyük bir kayıp saydı.

Sekiz gün sonra emektar sol lider Leonidas Kirkos 86 yaşında öldü. Sol deyince aklınıza ne geliyor pek bilemeyeceğim ama bu adamın adını duyan Yunanlılar saygın bir kişilik anlarlar: İç savaş, idama mahkûm olmak, kıl payı ölümden kurtulmak, yıllarca hapis, gazetecilik, milletvekilliği, parti liderliği, solu birleştirmenin öncüsü olmak... Bunları başkaları da yaşadı ama Kirkos'un özel bir yanı oldu: Ona herkes saygı duydu. Cenazesinde eski cumhurbaşkanlarından parti başkanlarına siyasi yelpazesinin bütünü oradaydı. Görüşlerine katılmayanlar da onu sevgi ile andılar. Onun için kötü bir şey söylenmedi, bu kayba herkes ve içten üzüldü. Bunca eksiklik yaşayan Yunanistan bu ölümle birden bir basamak daha yoksullaşmış gibi oldu.

Güvensizliğin, bencilliğin, ayak kaydırmaların sıradan davranış sayıldığı ortamda bu adama gösterilen kabulü anlayabilmek hayatidir. Bu saygıyı ve sevgiyi sağlayan ne olmuştu? Bu sorunun yanıtı erdemini tanımlayabilir. Kısa boylu, müthiş bir hatip, siyasi toplantılarda ağız armonikasını da ustalıkla kullanan, eşiyile örnek bir aile hayat yaşamış bu adamın başarısının sırrı, başarıyı egosunda aramamış olması olabilir. Olgunluk ve fazilet bir insanın yaşamına nasıl yansır? Themelis gibi Kirkos da vermeyi almaya tercih etmiş gibidir. Hemen herkes kolay ve gözle görünen başarıların peşindeyken onların hedefleri iç dünyalarındaydı: Başkalarına görünen değil, kendilerinin yaşadıkları onlara huzur sağladı. Dışa vurgulanan değil, iç dünyaların güzelliğiydi onları sevimli ve cana yakın kılan. Yeni zenginin başarısına özenmediler, onlar sanki çok zengin doğmuşlardı. Açlar gibi başarıyı dilenmediler, ne de çalmaya kalkıştılar. Benim açıklamam böyle; ama kuşkusuz bu da bir kurgu.

KRİZ KENDİ İNSANLARINI ÜRETİR

Sivil cenazesinde kendi yazdığı son mesajı okundu: "Ben gidiyorum. Benim kuşağım heyecanlı bir macera yaşadı, yoksulluğu, baskıyı, acıyı tanıdım. Ama sevinç aralıkları da vardı. Kendi payıma ışık, hak ve insanlık adına elimden geleni yaptım. Kremlin'de kızıl yıldız zorbalık, yalan ve utanç içinde sönünce yıkıldım. İnsanlar nelere inanmıştı, başımıza neler gelmişti! Bizim mücadele ettiğimiz sosyalizm farklıydı ve bunun için çaba göstermeniz gerekir: Demokrasi, özgürlük ve her insana saygı. Dünyamızın başka çözümü yok. Ben gidiyorum. Hepinizi selamlıyorum. Benim yanımda yol almış olanlara da, karşı tarafta olanlara da söyleyecek tek bir sözüm var: Fikirler çatışması olsun, şiddet ve ayrımcılık olmasın; bunlar çıkmazdır. Hoşça kalın." Böylesine basit ve özlüydü sözü. Yaşamı gibi. Kimseye karşı hırçın davranmadı. Hep uzlaşmayı aradı. Ama bu, sevimli olmak için sözünü sakındı anlamında algılanmasın. Beğenmediğini soğukkanlı bir biçimde ama en uygun sözleri kullanarak hep eleştirdi. On yılların Yunan solunu kıyasıya eleştirdi. Hem Komünist Partisi'ni hem de Sol Birlik'i çağdaş dünyadan uzak saydı, karşı çıktı. Anarşi içeren sokak taşkınlıklarına karşı çıktı. Avrupa Birliği projesini

destekledi. Solun popülizmine katılmadı. Örneğin en son söyleşilerinin birinde sokak taşkınlıklarını destekleyen Teodorakis için hiç çekinmeden şunları söyledi: "O artık çöküşün Teodorakis'i oldu. Karanlık teorilere prim veriyor. Milliyetçiliğe, ırkçılığa. Yazık. Çünkü hayatının sonunda insanlara umut verecek yürekli mesajlar vermeliydi. Onu sevenler ondan bunu istiyorlar."

Son günlerine kadar dünyayı ilgiyle izledi. Geçen kış benden Türkiye'deki gelişmeleri öğrenmek istedi. Gazetelerin yazdıklarına pek güvenmiyor gibiydi. O günü gözümün önüne getirmeye ve ölürken bile çevresini anlamaya çalışan bu adamı anlamaya çalışıyorum. Ama tam olarak, kendimiz dâhil, kimi anlayabiliriz ki? Şimdi imajını kendi ihtiyaçlarıma göre kurgulamaya çalışırken, ölümünü çevrenin seyriyle ilişkilendiriyorum. Nikos ve Leonidas'ın gidişi sanki yeni bir dönemin işareti. Son zamanlarda ülkede çok farklı insanlar at koşturuyor. Belki bu yüzden biri roman yazmak için, öbürü uzaktan seyretmek için bir köşeye çekilmişti. Çevreleri oldukça çekilmez olmuştu. Herhalde çok yalnızdılar, onların dünyası krizle birkaç derece daha büzülmüştü. Kriz kendi insanlarını yaratır, onlar da krizi.